

Драган Чорбић
Славиша Ковачевић

ПОЛИТИЧКИ СИСТЕМ

Ниш, 2014.

Др Драган Чорбић
Др Славиша Ковачевић

ПОЛИТИЧКИ СИСТЕМ

Издавач:

Центар за публикације Правног факултета Универзитета у Нишу

За издавача:

Проф. др Мирослав Лазић, декан Факултета

Рецензенти:

Проф. др Саво Климовски

Проф. др Драган Стојановић

Техничка обрада:

Ненад Милошевић

Штампарија:

Атлантис, Ниш

Тираж:

200 примерака

ISBN 978-86-7148-185-4

Предговор

Предмет истраживања политике у савремености нису више и превасходно етичка, теоријска и филозофска питања политике, већ практичан политички живот, конструкција политичких институција и праксе. Морални, филозофски, теоријски и хуманистички аспекти политике уступају место технологији владања, стабилизацији власти, увећању политичке моћи, позитивистичком рационализму и политичкој инструментализацији права. Истраживање неморалности политике и правичности права потиснуто је на уштрб политичке ефикасности и целисходности власти. Тоталитарне претензије модерне политике и државе на друштво па према томе и на науку као и савремени императиви власти утицали су и на то да се предмет политичких и правних теорија помера са филозофских на практична питања стабилности власти. Са друге стране, проучавање права данас се не своди на преиспитивање праведне заједнице, јавног, општег добра и правичности правног поретка, већ се право искључиво своди на инструмент политичке моћи, а правне норме као заповести суверене политичке воље. Данас је право само важеће право које се с једне стране овековечује догматизованом важећом нормом а с друге стране, често мења по мери интереса владајућих слојева.

Као последица свега наведеног, данашњи студијски програми се ограничавају само и искључиво на важеће право, које је, имајући у виду нашу правну традицију, било веома често променљиво, обележено изразитим позитивно-правним дисконтинуитетом. Право код нас никад није било креирано као стратегијски регулативни систем друштва, него као легализација тренутних и ситуационих политичких или друштвено-економских констелација интереса. Колико је Србија у историји имала устава, а никад није била уставна држава. Како су се мењали позитивно правни прописи, тако су се мењали и садржаји наставних планова и програма. На овај начин битно се редуковао студиј права и значајно запоставио неке важне области као што су: околности које утичу на стварање права, пре свега на политичке и друштвене околности, затим основни појмови и теоријски оквири права, у одређеном обиму и правна

логика а готово потпуно тако важна област права као што је правна херменеутика односно теорија и пракса тумачења права.

Добар образовни систем правника подразумева, поред позитивно-правних предмета који су неопходни и нужни, проучавање теорије права, политикологије права, социологије права, економске анализе права, што је данас бедно и мизерно сведено у тзв. неправне изборне предмете. У савремености правник може бити успешан и професионалан само ако, поред правних норми, важећих правних аката и правног језика, поседује знања о свим оним појавама које утичу на стварање права и свим оним факторима и чиниоцима који утичу на делотворност и ефикасност права. Због тога је неопходно да се у оквиру студијског програма права као саставни и неоподни нађу и социологија права, политикологија права и економија права.

Сложена и важна улога правника у друштву може се остварити само ако се поред неопходних правничких знања уврсте и знања о друштву и политици. У противном, савремени правник ће бити неуспешан и немоћан, постаће средство моћника и властодржаца који су увек тежили да себи потчине државу и друштво а нарочито правну регулацију друштвених односа.

Уџбеник Политички систем превасходно је намењен студентима права и представља део материје за припрему испита из овог предмета, мада га могу користити сви који су заинтересовани за свет политике. Проучавање политике на правним факултетима омогућава студентима и правницима разумевање основних предпоставки, појмова, услова, ограничења и могућности везаних за правну професију, али и практично бављење политиком.

У Нишу, март 2014.

Др Драган Чорбић
Др Славиша Ковачевић

САДРЖАЈ

Предговор.....	3
----------------	---

ПРЕДМЕТ И МЕТОД

1. Појам и предмет политикологије.....	7
2. Политикологија права	9
3. Стварање и институционализација политикологије.....	11
4. Разноликост праваца и теорија.....	13
5. Методологија и методе истраживања политичких појава.....	19
6. Функције политикологије	26

ТЕОРИЈЕ ПОЛИТИЧКОГ СИСТЕМА

1. Политичке идеје антике	29
2. Политичке идеје средњег века	32
3. Политичка мисао ренесансе и грађанских револуција.....	34
4. Политичке идеје марксизма	43
5. Политичке идеје XIX и XX века.....	45
6. Значење системског теорије у анализи политике.....	49

ПОЛИТИКА И ПОЛИТИЧКИ СИСТЕМ

1. Систем	51
2. Појам политичког система	52
3. Дејвид Истон.....	52
4. Габриел Алмонд.....	55
5. Појам политике.....	57
5.1. Епохално историјска значења појма политика	58
5.2. Сферна и посебна значња политике	60
5.3. Нормативно и реално у политици	60
6. Структура појма политика.....	61
6.1. Политика као вештина владања.....	62
6.2. Политика као јавна управа.....	63
6.3. Политика као компромис и консензус	65
6.4. Политика као моћ.....	66
7. Субјекти политике	68
8. Политички односи.....	70

9. Политички интереси.....	71
10. Политичке институције	72
11. Политичке вредности	73
12. Типологија политичких система	74

ЧОВЕК-ГРАЂАНИН, КУЛТУРА И ПОЛИТИКА

1. Култура и политика.....	79
2. Појам политичке културе	81
2.1. Ставови и оријентације	83
2.2. Димензије политичке културе.....	86
3. Типови политичких култура	89
3.1. Класичне типологије	90
3.2. Изведене и друге типологије	92
4. Референцијална политичка култура	95
4.1. Традиција и политичка култура.....	96
5. Политичка социјализација.....	99
5.1. Процес учења политичке културе	100
5.2. Развој димензија политичке културе.....	101
5.3. Модели учења политичке културе.....	105
5.4. (Дис)континуирани процес учења	108
6. Субјекти политичке социјализације	109
7. Објективно и субјективно у политичкој култури.....	112
7.1. Карактер и политичка структура мишљења и понашања.....	115
7.2. Ауторитарна и демократска структура личности.....	116
7.3. Демократска култура толеранције.....	120
8. Функције политичке културе	121
9. Однос политичке културе и политичких институција	123

ГРАЂАНСКО ДРУШТВО И ДРЖАВА

1. Појам и улога грађанског друштва	127
1.1. Однос грађанског друштва и државе	130
1.2. Партиципативни потенцијал грађанског друштва	133
1.3. Појам политичке партиципације.....	134
1.4. Форме и нивои политичке партиципације	134
1.5. Партиципативна култура.....	136
1.6. Политичка компетенција грађана	137

1.7. Апстиненција.....	138
2. ДРЖАВА	140
2.1. Назив и појам државе.....	140
2.2. Основне теорије о постанку државе	141
2.3. Суштина државе.....	142
2.4. Функције државе	144
2.5. Структура државе.....	149
2.6. Федерализам.....	154
2.7. Унитаризам.....	156

ПОЛИТИЧКА ВЛАСТ

1. Појам власти.....	159
2. Димензије политичке власти	162
3. Елементи власти.....	164
4. Функције власти.....	167
5. Врсте власти.....	168
6. Легитимност власти – појам и типови	170
6.1. Политичко поверење и политичка подршка.....	174
6.2. Криза легитимности власти.....	177

ПОЛИТИЧКИ ЖИВОТ

1. Однос циљева и средстава у политици.....	181
1.1. Политичко насиље.....	182
1.2. Тероризам као облик политичког насиља.....	185
2. Политичка јавност и масмедији.....	189
2.1. Масмедији и политика.....	191
2.2. Масмедији као извор сазнања и понашања.....	193
3. Црква и верске установе	193
3.1. Религија и политика	195

ПОЛИТИЧКИ ПРОЦЕС

1. Појам политичког процеса	199
2. Садржај политичких односа и политичких процеса.....	202
3. Типови политичких процеса.....	204
3.1. Револуција и реформа као политички процес.....	208
3.2. Изборна кампања као политички процес	209

3.3. Модернизација као политички процес	213
4. Политичка криза	216
4.1. Политички интереси и политички конфликти	217
4.2. Објективна и субјективна страна конфликта	218
4.3. Нормативна и вредностна страна конфликта	220
4.4. Типологија политичких конфликта	222
5. Политичка одлука	224
5.1. Политички процес као укупност политичких одлука	227

ДЕМОКРАТИЈА

1. Тумачење и практиковање демократије	231
2. Појам демократије	233
2.1. Нормативни и емпиријски прилаз демократији.	234
2.2. Садржинска и процедурална демократија	235
3. Традиционално-либерална концепција демократије	237
4. Елитистичка концепција демократије	239
5. Концепција партиципативне демократије.....	240
6. Плуралистичка концепција демократије.....	241
7. Социјалистичка концепција демократије	242
8. Економска демократија.....	243
9. Нове концепције демократије.....	244
10. Демократија као идеал и као реалност	246
11. Слободе и права као основ демократије.....	249
11.1. Развој људских права и слобода.....	251
11.2. Конвергенција слободе и једнакости	254
11.3. Грађански идентитет.....	256
11.4. Социјално-економска права	258
12. Принципи демократије	261
12.1. Суверенитет народа као принцип демократије.....	262
12.2. Већина као принцип демократије	264
12.3. Границе принципа већине	265
12.4. Репрезентација као принцип демократије	267
12.5. Границе принципа репрезентације.....	268
13. Демократија и избори	271
13.1. Појам и функције избора	271
13.2. Изборни системи – појам и критеријуми класификовања.....	273

13.3. Већински и пропорционални изборни системи -предности и недостаци	275
--	-----

ПАРТИЈЕ У ПОЛИТИЧКОМ СИСТЕМУ

1. Појам и природа политичке партије	281
2. Функције политичких партија	283
3. Генеа политичких партија.....	286
4. Типологија политичких странака	289
5. Институционализација политичких партија.....	292
6. Партијски системи	295
7. Интересне групе	298
8. Демократски покрети и међународне организације	304
8.1. Основне врсте масовних демократских покрета	305

ПОЛИТИЧКА ЕЛИТА И ЛИДЕРСТВО

1. Појам и теорија елита	309
1.1. Жорж Сорел	310
1.2. Гаetano Моска.....	312
1.3. Вилфредo Парето.....	313
1.4. Роберт Михелс	315
1.5. Порекло, врсте и функције политичких елита.....	316
2. Политичко лидерство	319
2.1. Политичко лидерство - јединство активности и односа.....	320
2.2. Типологија политичког лидерства	324
2.3. Индивидуално лидерство.....	325
2.4. Колективно лидерство.....	326

ПОЛИТИЧКЕ ИДЕОЛОГИЈЕ

1. Природа политичке идеологије	331
2. Нивои политичке идеологије	333
3. Светске идеологије.....	334
4. Идеологија о крају идеологије.....	343

ПОСТКОМУНИСТИЧКА ТРАНЗИЦИЈА

1. Појам транзиције	345
2. Транзиција у демократију.....	346

3. Модели политичких промена	348
4. Домети и границе транзиционе парадигме	350
5. Политичка култура у транзицији	352
6. Институционални дефицит транзиционих друштава	355
7. Политичка култура институција	357
8. Системски дефицит политичких институција	358
9. Легитимацијски дефицит институција	362
ЛИТЕРАТУРА	365